

Késő szarmata kori településrészlet Kiskundorozsma–Vöröshomok-dűlőn

1. Bevezető

Az elmúlt három évtizedben az Alföldön ugrásszerűen megemelkedett a szarmata korra keltezhető települések száma.¹ A nagyberuházásoknak és az autópálya leletmentő ásatásoknak köszönhetően a korábbi, kisebb, néhány ezer négyzetméter nagyságrendű telepek mellett megjelentek a nagyfelületű, 30–40 000 m² kiterjedésű feltárások is.² E lelőhelyek feldolgozásai újabb és újabb ismeretekkel bővítik a szarmaták életmódjáról szerzett tudásunkat, és új megvilágításba helyezik a korábbi feltárások anyagát. Ugyanakkor a kisebb szarmata teleprészleteket sem szabad figyelmen kívül hagyni, amelyek más régészeti korszakok kutatása során, úgymond „melléktermékként” kerülnek elő. A leletanyagok gyakran évtizedekig leltározatlanul sorakoznak a múzeumi raktárak polcain. Jól példázza ezt a kiskundorozsma–vöröshomok-dűlői telepanyag, melynek bejelentése a feltárástól számítva kilenc év után történt meg, illetve a mai napig is vannak leltározatlan darabok a leletanyagban. A hasonló teleprészletek feldolgozása elengedhetetlen, hiszen elemzésük által megismerhetővé válhat egy-egy újabb lelőhely kisebb részlete, és a vizsgálatuk akár új eredményekkel is gazdagíthatja a szarmata telepkutatást. A tanulmány célja Kiskundorozsma határában Vöröshomok-dűlőn előkerült, már 60 éve ismert késő szarmata kori teleprészlet feldolgozása, a leletek újraközlése és kiértékelése.³

2. A lelőhely elhelyezkedése és a feltárás körülményei

A lelőhely Csongrád-Csanád megyében található, Kiskundorozsma DNy-i határában, a kiskunhalasi út mentén, a 6. kilométerköttől 250 m-re, a műúttól 150 m-re DK-re [1. tábla].⁴

¹ A tanulmányt a település ásatásvezetője, Bálint Alajos (1902–1983) emlékének ajánlom. Szeretném köszönetemet kifejezni Vörös Gabriellának (címzetes egyetemi docens, SZTE BTK Régészeti Tanszék) a tanulmány megírása során nyújtott segítségével és útmutató tanácsaiért. A tárgyrajzokat Czabarka Zsuzsanna (grafikus, MFM), a leletek fényképfelvételeit Linczer-Katko Izabella (fotós, MFM), a telep felszínösszesítő térképének digitalizálását Czukor Péter (geodéta, MFM) készítette. Munkájukat ezúton is hálásan köszönöm!

² Többek között: Gyoma 133. lh. (VADAY 1996, 51–305); Kiskundorozsma–Nagyszék (SZALONTAI–TÓTH 2000, 59–78; SZALONTAI–TÓTH 2003, 69–81); Polgár–Kengyel-köz (HAJDÚ et al. 1997, 106–109); Üllő 5. és 9. lh. (KULCSÁR–MÉRAI 2011, 61–62).

³ Kiskundorozsma–Vöröshomok-dűlő késő szarmata telep leletanyaga a Móra Ferenc Múzeum régészeti gyűjteményében található a 69.61.1–34. leltári számokon és a 46. sorszámu gyarapodási számon.

⁴ BÁLINT 1963, 91.

Kiskundorozsma–Vöröshomok-dűlőn 1960. január elején szántás során ember- és lócsontok, valamint kard, zabla és kengyel töredékei kerültek elő, a leleteket a szegedi múzeumba szállították. A lelőhely hitelesítése érdekében az egykoron szántó, ma már erdős területen 1960-ban Bálint Alajos, az akkori múzeumigazgató vezetésével a Móra Ferenc Múzeum munkatársai ásatást folytattak.⁵ Az egy hétig tartó intenzív régészeti munkák eredményeképpen a vöröshomok-dűlői domb É-i lejtőjén öt, 5×5 m-es területű szelvényben egy honfoglalás kori lovassírt és egy késő szarmata kori településrészletet tártak fel. Az ásatásvezető 1963-ban publikálta a honfoglalás kori sírt, a szarmata kori objektumokat és néhány edényt,⁶ azonban a teljes feltárt telepanyag eddig nem került közlésre.

3. A telepobjektumok

Kiskundorozsma–Vöröshomok-dűlőn mindössze 5 gödör, egy tűzhely és egy épületrészlet került elő. A településnyomok a felszíntől mérve 125–130 cm mélyen körvonalazódtak, a területen négy csoportban sűrűsödtek [1. tábla]. A feltárt objektumok több mint felét a korszakban általános tároló- és hulladékgyödrök alkották. A gödrök méhkas vagy csonkakúp átmetszetűek, szájátmérőjük 70–164 cm, mélységük a felszíntől mérve 98–254 cm között váltakozott.⁷

Az I. szelvényben három méhkas alakú gödör került elő (1–3. gödör). Az 1. gödör mélysége 254 cm, átmérője 96 cm volt. Hamus betöltése három különböző hombár töredékeit tartalmazta, közülük egy csaknem teljesen ép edényt lehetett összeilleszteni [2. tábla 1; Kat. 26]. Az 1. gödörhöz közel, tőle 45 cm-re DNy-ra egy másik méhkas alakú gödör helyezkedett el. A 2. gödör mélysége 219 cm, átmérője 112 cm. Betöltéséből egy orsókarika [5. tábla 1; Kat. 29], egy kézzel formált fazék töredéke [9. tábla 2; Kat. 22] és egy gyorskorongolt tál peremtöredéke került elő [6. tábla 3; Kat. 30]. Az 1. és a 2. gödörtől K-re, az I. és a II. szelvény határán tűnt fel a 3. számú méhkas alakú gödör, melynek átmérője 110 cm. A gödört a felszíntől mérve 248 cm mélyre ásták, aljáról edénytöredékek kerültek elő. Ettől DNy-ra jelentkezett az 5. gödör, amely a feltárt objektumok közül a legnagyobb átmérővel rendelkezett, szájátmérője 164 cm, mélysége 125 cm volt. Közvetlenül mellette bukkant elő a honfoglalás kori lovassír.⁸

A III. szelvény ÉK-i sarkában jelentkezett a 4. gödör, amely az ásatásvezető megjegyzése alapján szemetesgyödrként funkcionálhatott. A 4. gödör lefelé szélesedett, csonkakúp alakú, szájátmérője 70 cm, fenékátmérője 170 cm, mélysége a felszíntől mérve 98 cm. A IV. szelvény nem tartalmazott objektumot.⁹

⁵ Az évek során az egykori ásatás környékén több helyszíni szemle folyt. 1978-ban Kürti Béla (MFM Rég. Ad. 454-1978), 1979-ben Nagy Erzsébet (MFM Rég. Ad. 1109-1986), valamint 2003 és 2005-ben Sóskuti Kornél, Sz. Wilhelm Gábor és Pintye Gábor tartott helyszíni szemlét (KÖH 600/2728/2006). A területen 2021-ig két próba-feltárás történt, 2014-ben Bede Ádám egy magánház építése miatt folytatott ásatást negatív eredménnyel (MFM Rég. Ad. 6590-2014), valamint 2015-ben Pópity Dániel vízpótló rendszer kiépítése okán végzett régészeti megfigyelést, majd próbafeltárást, melynek során bronzkori és szarmata telepobjektumok kerültek elő (MFM Rég. Ad. 7075-2017).

⁶ BÁLINT 1963.

⁷ MFM Rég. Ad. 160-1976.

⁸ BÁLINT 1963, 91.

⁹ BÁLINT 1963, 92.

Az V. szelvény DNY-i sarkában egy földbemélyített épület maradványa került elő, ennek ÉK-i sarkát, egy 3,1×4,3 m-es nagyságú területet tárták fel. Az objektum DNY-i sarkát az intenzív talajművelés következtében szétszántották, itt nagyobb felületen agyagtapasztások szóródtak szét, valamint egy 90 cm átmérőjű tűzhely nyoma tűnt fel. Az erősen átégett tűzhely alapozását szarmata hombár töredékeiből építették meg. Az épület padlója döngölt, 65–68 cm mélyen jelentkezett. Az agyagpadlón kétszeres megújítást lehetett megfigyelni. Az épület ÉK-i sarkában egy 50 cm átmérőjű központi karólyuk került elő, valamint a K-i hosszabbik oldal mellett egy másik kisebb, 31 cm átmérőjű.¹⁰

4. Katalógus¹¹

1. Fekete színű, jól iszapolt, gyorskorongolt kétfülű korsó perem-, váll- és fültöredékei. Pereme magas, enyhén kihajló, lekerekített. Szája szűk, nyaka tölcserés. Szalagfülei szélesek, laposak, bordával tagoltak, a perem alatt, nyakból indulnak és nagyjából a hasvonal felett támaszkodnak a vállra. Az edény egész felülete polírozott, függőlegesen besimított. A perem és a nyak találkozásánál két hornyolással díszített, a fülek támaszkodása közötti részen három hornyolás figyelhető meg, melyben függőleges besimított sávok láthatók. Az oldala besimított mintával és öt hornyolással díszített. Az árkolások között ferdén besimított zegzugminta fedezhető fel, valamint a két hornyolás felett besimított hullámvonal. Pátm.: 12,5 cm; MFM ltsz. 69.61.1; 69. 61.3–9, ltsz. nélküli darab. [3. tábla 1–3; 4. tábla 1–2]

2. Szürke színű, jól iszapolt, gyorskorongolt, behúzott peremű tál duzzadt peremtöredéke. Az edény külső és belső felülete simított. Pátm.: 40 cm; h.: 7,2 cm; sz.: 4 cm; v.: 0,7–1,6 cm; MFM ltsz. 69.61.2. [6. tábla 1]

3. Világosszürke színű, jól iszapolt, gyorskorongolt edény talptöredéke. Az edény belső felületén és az alján korongnyomok láthatók. Pátm.: 12,2 cm; m.: 5 cm; v.: 0,7 cm; MFM ltsz. 69.61.10. [7. tábla 1]

4. Világosszürke színű, jól iszapolt, gyorskorongolt kétfülű edény bordával díszített két fültöredéke. Pátm.: 3 cm; m.: 10 cm; MFM ltsz. 69.61.11; 62.61.14; 69.61.22. [5. tábla 3–4]

5. Szürke színű, jól iszapolt, gyorskorongolt tál peremtöredéke. Külső felülete simított. Törésfelületén téglaszínű mag látható, melyet szürke réteg vesz körbe. Pátm.: 20 cm; m.: 6,4 cm; sz.: 13,7 cm; v.: 0,5–1,5 cm; MFM ltsz. 69.61.12. [6. tábla 4]

6. Kívül sötétszürke, belül világosszürke, jól iszapolt, gyorskorongolt edény oldaltöredéke. H.: 8,2 cm; sz.: 3 cm; v.: 0,5 cm; MFM ltsz. 69.61.13. [8. tábla 1]

7. Szürke színű, jól iszapolt, gyorskorongolt edény talptöredéke. Külső felülete simított, belső felületén korongolásnyomok láthatók. Pátm.: 11,5 cm; m.: 5 cm; v.: 1,2 cm; MFM ltsz. 69.61.15. [7. tábla 2]

8. Világosszürke színű, jól iszapolt, gyorskorongolt, behúzott peremű tál duzzadt peremtöredéke. Külső, belső felülete simított. Törésfelületén téglaszínű mag látható, melyet szürke réteg vesz körbe. Pátm.: 20 cm; h.: 12 cm; sz.: 5,6 cm; v.: 0,6–2 cm; MFM ltsz. 69.61.16. [6. tábla 5]

9. Szürke színű, jól iszapolt, gyorskorongolt edény fültöredéke. A fül az edény peremének és nyakának a találkozásából indul. Az edény külső felülete simított. Pátm.: 4 cm; m.: 3,5 cm; sz.: 9 cm; v.: 1,4 cm; MFM ltsz. 69.61.17. [5. tábla 5]

¹⁰ BÁLINT 1963, 92.

¹¹ A leletek sorrendje a leltári számokat követi, azonban előfordulnak olyan tárgyak, amelyek nem kerültek leltározásra, de ezek is egyértelműen a telephez köthetők. A telepen összesen 31 lelet került elő, közülük Bálint Alajos 7 tárgyat közölt (BÁLINT 1963, 97). A Móra Ferenc Múzeum leltárkönyve nem tartalmazza a leletek előkerülési objektumainak számait, ezért a katalógusban biztonsággal csak az ásató által már korábban publikált és megjelölt leletek előkerülési objektumai vannak feltüntetve.

10. Sötétszürke, jól iszapolt, gyorskorongolt edény talptöredéke. Külső oldala simított, alján korongnyomok láthatók. Fátm.: 7,7 cm; m.: 2,7 cm; v.: 0,6 cm; MFM ltsz. 69.61.18. [7. tábla 3]
11. Sötétszürke színű, jól iszapolt, gyorskorongolt, behúzott peremű tál peremtöredéke. Külső oldala párhuzamos sávokban simított. Fátm.: 15 cm; m.: 5 cm; sz.: 4,5 cm; v.: 0,5–1 cm; MFM ltsz. 69.61.19. [6. tábla 2]
12. Sötétszürke színű, jól iszapolt, gyorskorongolt edény oldaltöredéke. Külső oldala simított. M.: 6,5 cm; sz.: 5,5–6,5 cm; v.: 0,8 cm; MFM ltsz. 69.61.20. [8. tábla 2]
13. Sötétszürke színű, jól iszapolt, gyorskorongolt, behúzott peremű tál peremtöredéke. Kívül-belül simított. Fátm.: 20 cm; m.: 9 cm; sz.: 5 cm; v.: 0,7–1,5 cm; MFM ltsz. 69.61.21. [4. tábla 3]
14. Világosszürke színű, jól iszapolt, gyorskorongolt edény válltöredéke. Külső felülete hullámvonallal besimított és két hornyolással díszített. M.: 5 cm; sz.: 6 cm; v.: 0,4 cm; MFM ltsz. 69.61.23. [8. tábla 3]
15. Barna színű, fekete foltos, zúzott kavicsal soványított, lassúkorongolt fazék peremtöredéke. Pereme enyhén kihajló, vízszintesen levágott. A vállán nyolc vonalból álló párhuzamos vonalköteg alatt rézsútos irányban sűrű egymás mellett benyomkodott díszítés látható. Fátm.: 19 cm; m.: 6 cm; sz.: 8 cm; v.: 0,8 cm; MFM ltsz. 69.61.24. [9. tábla 1]
16. Világosszürke színű, jól iszapolt, gyorskorongolt hombár peremtöredéke. Pereme erősen kihajló, alatta három vonalból álló párhuzamos karcolt vonalköteggel díszített. Fátm.: 15 cm; m.: 4 cm; sz.: 3,7 cm; v.: 0,7 cm; MFM ltsz. 69.61.25. [4. tábla 4]
17. Barna színű, fekete foltos, rosszul kiégett, apró kavicsal és samottal soványított, kézzel formált fedő peremtöredéke. Fátm.: 26 cm; m.: 8,7 cm; sz.: 7,9 cm; v.: 1–1,3 cm; MFM ltsz. 69.61.26. [9. tábla 4]
18. Narancssárga színű, rosszul kiégett, durva kavicsal soványított, kézzel formált edény oldaltöredéke. Törésfelülete szürke. M.: 4,5 cm; sz.: 6,5 cm; v.: 1,5 cm; MFM ltsz. 69.61.27. [8. tábla 4]
19. Sárga színű, egyik oldalán íves patic. M.: 4,6 cm; sz. 4,4 cm; v.: 1,5 cm; MFM ltsz. 69.61.28. [5. tábla 2]
20. Narancssárga színű, jól iszapolt, gyorskorongolt tál peremtöredéke. Pereme lekerekített. Az edény külső és belső felülete simított, a peremet a testtől egy bemélyedő árkolás választja el. Fátm.: 17 cm; m.: 5,3 cm; sz. 9,3 cm; v. 0,5–1 cm; MFM ltsz. 69.61.29. [6. tábla 6]
21. Sötétszürke színű, fekete foltos, samottal soványított, kézzel formált fazék oldaltöredéke. Átm.: 10 cm; m.: 7,7 cm; v.: 0,7 cm; MFM ltsz. 69.61.30. [9. tábla 3]
22. Barna színű, fekete foltos, kavicsal és samottal soványított, kézzel formált edény peremtöredéke. A 2. gödörből került elő. Fátm.: 18 cm; m.: 10 cm; sz.: 9 cm; v.: 0,8 cm; MFM ltsz. 69.61.31. [9. tábla 2]
23. Barna színű, szürke foltos, kevés csillámos anyaggal, zúzott kavicsal és samottal soványított, lassúkorongolt fazék oldaltöredéke. M.: 7,1 cm; sz.: 6,6 cm; v.: 0,7 cm; MFM ltsz. 69.61.32. [8. tábla 5]
24. Barna színű, fekete foltos, kevés csillámos anyaggal, zúzott kavicsal és samottal soványított, lassúkorongolt fazék oldaltöredéke. M.: 9,4 cm; sz.: 7 cm; v.: 0,8 cm; MFM ltsz. 69.61.33. [8. tábla 6]
25. Barna színű, fekete foltos, kavicsal és samottal soványított, lassúkorongolt fazék oldaltöredéke. M.: 8 cm; sz.: 7,4 cm; v.: 0,6 cm; MFM ltsz. 69.61.34. [8. tábla 7]
26. Világosszürke színű, jól iszapolt, gyorskorongolt hombár. Nyaka két hornyolással díszített. Az edény kiegészített, az 1. gödörből került elő. Fátm.: 13 cm; m.: 42 cm; MFM ltsz. nélküli [2. tábla 1]
27. Világosszürke színű, jól iszapolt, gyorskorongolt hombár talptöredéke. Az 1. gödörből került elő. Fátm.: 13 cm; m.: 19 cm; v.: 1 cm; MFM gysz. 46. [2. tábla 2]

28. Fekete színű, jól iszapolt, polírozott felületű, gyorskorongolt hombár. Az edény talprésze hiányzik, az 1. gödörből került elő. Pátm.: 17 cm; m.: 37,5 cm; MFM gysz. 46. [2. tábla 3]

29. Világosszürke színű, jól iszapolt, gyorskorongolt edény aljából készített orsókarika. Alsó felülete facettált, felső felületén barna színű sáv látható, amely az egykori leltározás során használt lakk maradványa. A 2. gödörből került elő. Teljes átm.: 1 cm; furatátm.: 6,8 cm; m.: 1,5 cm; MFM ltsz. nélküli. [5. tábla 1]

30. Sötétszürke színű, gyorskorongolt, duzzadt peremű tál peremtöredéke. A 2. gödörből került elő. Pátm.: 15 cm; m.: 3,3 cm; v.: 0,5–1,5 cm; MFM ltsz. nélküli. [6. tábla 3]

31. Barna színű, fekete foltos, kavicsal és samottal soványított, kézzel formált fazék alj- és oldaltöredéke. Fátm.: 10,4 cm; v.: 1 cm; MFM ltsz. nélküli. [7. tábla 4]

5. A leletanyag értékelése

A leletanyagot összesen egy orsókarika, egy patics, három kiegészített hombár és 35 kerámia-töredék alkotja, amelyek 26 különálló edényhez tartoznak. A kerámiaanyag tehát töredékes, ennek ellenére a legtöbb darab alkalmas az edényforma meghatározására, így a 3 kiegészített edényen felül 6 fazék, 1 hombár, 2 kétfülű korsó, 7 tál és egy fedő töredékeit lehetett azonosítani. A kerámiaanyag feldolgozásakor az edények funkciójának meghatározása mellett a technikai kivitelezés módja volt az elsődleges szempont. A kerámiaanyag döntő többsége gyorskorongolt (69%), ehhez képest elenyésző mennyiségben van jelen a kézzel formált (17%) és a lassúkorongolt kerámia (14%).

5.1. Gyorskorongolt edények

A kiskundorozsmai edénytöredékek legnagyobb részét a gyorskorongolt kerámia alkotja. A csoportba összesen 20 különálló edény töredéke tartozik. Mindegyik gondosan előkészített, jól iszapolt. A gyorskorongolt edények jelentős részét redukált égetéssel állították elő, színük sötétebb vagy világosabb szürke, ugyanakkor egy tál teljesen téglaszínű, ami arra utal, hogy oxidációs égetéssel készült [6. tábla 6; Kat. 20]. Ritkán megfigyelhető, hogy az edények kiégetése során a két égetési technikát felváltva használták. Ezt támasztja alá két duzzadt peremű tál, melyek törésfelületeinek külső szegélyei szürkék, míg a magjuk téglaszínű [6. tábla 4–5; Kat. 5, 8]. Ebben a csoportban összesen 3 edénytípust lehetett meghatározni, 4 hombárt, 2 kétfülű edényt és 7 tálat.

A szarmata háztartás fontos tartozékai a tárolóedények, ezek közül is gyakori típus a gabona tárolására szolgáló hombár.¹² Az edény könnyen felismerhető az ívelten kihajló, szögletes vagy lekerekített szélű pereméről, szűk vagy széles szájáról és vállban kiszélesedő, hasban meredeken szűkülő testéről. Ennek ellenére kevés formai típusa ismert, mivel a telepeken a töredékek mennyiségéhez képest meglehetősen csekély a rekonstruálható edények száma. A kiskundorozsmai telepanyag egyik jelentősége, hogy 3 restaurálható hombárt tartalmazott. Az egyik edény teljesen kiegészíthető volt [2. tábla 1; Kat. 26], a másikkal csak az alsó harmadát [2. tábla 2; Kat. 27], a harmadikkal csak a felső kétharmadát lehetett helyreállítani [2. tábla 3; Kat. 28]. Ezekon felül még egy hombár jellegzetes peremtöredéke került elő [4. tábla 4; Kat. 16]. A szarmata kori hombárok között elkülönítünk szűk

¹² VÖRÖS 1992, 24.

és széles szájú darabokat.¹³ A kiskundorozsmai darabok peremátmérője 15–17 cm közötti, ami alapján a szűk szájú hombárok közé sorolhatók. A leletanyag egyetlen teljesen kiegészíthető hombárja egy felső harmadában kiöblösödő darab, amely a korszakban általánosan elterjedt típus [2. tábla 1; Kat. 26]. Jellemzője a szűk száj, a két árokkal tagolt rövid nyak, az erősen ívelt váll, a közel hengeres alj. A formai jegyek alapján párhuzama megtalálható többek között Makó–Mikócsa-dűlő,¹⁴ Földeák¹⁵ és Kamarás¹⁶ lelőhelyeken. A kiskundorozsmai másik kiegészített hombár, melynek a felső kétharmadát lehetett rekonstruálni, egy jellegzetes késő szarmata (késő császárkor-hun) kori darab [2. tábla 3; Kat. 28]. Az edény teljes felülete vízszintesen polírozott, fekete színű, ami egy tipikus késői felületkezelés.¹⁷ A többi kiskundorozsmai tárolóedényhez képest öblösebb szájú és a nyúlánkabb testű.

A kiskundorozsmai leletanyag legszebb példánya egy sajátos késő szarmata-hun kori edény: egy fekete, polírozott, tölcséres peremű kétfülű korsó, melynek jellegzetes, összetartozó töredékei kerültek elő [3. tábla; 4. tábla 1–2; Kat. 1]. Jellemzője a magas, enyhén kihajló, lekerekített perem, a tölcséres nyak, a szűk száj és a két, egymással szemközt elhelyezkedő, bordával tagolt szalagfül, amelyek a perem alatt, a nyakból indulnak és a vállra támaszkodnak. Az edény egész teste fényezett, besimított díszekkel ellátott. A nagyméretű kétfülű korsók a 4. századi leletanyagban általánosan elterjedtek. A vöröshomok-dűlői darab egy formailag ritkább típus, hiszen az Alföldön a késő szarmata (késő császárkor-hun) korban főként a széles szájú, peremből kiinduló kétfülű edények fordulnak elő nagy számban.¹⁸ A vöröshomok-dűlői korsóval teljesen megegyező töredékek kerültek elő a kiskundorozsma-nagyszéki telep késő szarmata-hun kori leletanyagában.¹⁹ Egyetértve Pintye Gábor, Sóskuti Kornél és Sz. Wilhelm Gábor célszerű meglátásával a korsók valószínűsíthetően egy azonos regionális műhely termékei lehetnek.²⁰ Formailag hasonló, fényezett, besimított geometrikus díszekkel és két oldalon perem alatt induló füllel ellátott kétfülű edények ismertek még Bag–Új-telep²¹ lelőhelyről, valamint szélesebb szájú változatok Balástya, Vilmaszállási-csatorna,²² Makó–Vöröskereszt,²³ Makó–Mikócsa-dűlő,²⁴ Kövegy, Ziegelei,²⁵ Orosháza–Földvár²⁶ és Dombegyháza²⁷ lelőhelyekről. A kiskundorozsma–vöröshomok-dűlői leletek között a kétfülű korsón túl megtalálható még három gyorskorongolt, fülcsonkos töredék [5. tábla 3, 4–5; Kat. 4, 9], melyek közül kettő – szín, anyag és méret alapján – egykor egy másik kétfülű edény részét képezhette [5. tábla 3, 4; Kat. 4]. A darabok pontosabb edénytípus meghatározására alkalmatlanok.

¹³ VADAY 1989, 137–139.

¹⁴ SZ. WILHELM 2017, 275, 24. kép 1.

¹⁵ PÁRDUZ 1941b, XXIX. tábla 10.

¹⁶ PÁRDUZ 1941a, XI. tábla 7.

¹⁷ VADAY 1989, 138.

¹⁸ VADAY 1985, 33.

¹⁹ PINTYE–SÓSKUTI–SZ. WILHELM 2003, 223.

²⁰ PINTYE–SÓSKUTI–SZ. WILHELM 2003, 223.

²¹ VADAY 1985, 1. kép 7.

²² SÓSKUTI 2010, 174, 2. kép 11.

²³ PÁRDUZ 1939, 138, XVI. Taf. 3.

²⁴ SZ. WILHELM 2017, 293, 7. tábla 3.

²⁵ PÁRDUZ 1959, XXV. tábla 1.

²⁶ PÁRDUZ 1959, XXIII. tábla 6.

²⁷ MFM ltsz. 53.442.1.

A szarmata kori települések egyik leggyakoribb edénytípusa a tál, amelyek töredékei a kiskundorozsmai gyorskorongolt kerámiaanyag legnagyobb részét alkotják. A lelőhelyen összesen 7 tál darabjai kerültek elő, melyek zöme szürke [4. tábla 3; Kat. 13; 6. tábla 1–5; Kat. 2, 5, 8, 11, 30], de egy téglaszínű példány is előfordult [6. tábla 6; Kat. 20]. Ez utóbbi darabon tojásbarnászínű engobe és a felület festése utáni simításának együttes alkalmazása figyelhető meg, ami egy jellegzetes késő szarmata (késő császárkor-hun) kori felületkezelési eljárás.²⁸ A tálakra jellemző, hogy mind külső, mind belső felületük simított. Peremátmérőjük 15–40 cm közötti, de a többség 20 cm nagyságú peremátmérővel rendelkezett. A szarmata tálak perem és formai kiképzés alapján számos típusba sorolhatók.²⁹ A kiskundorozsmai telepen a behúzott, duzzadt peremtípus a leggyakoribb. A duzzadt perem a korai és a késői telepeken egyaránt előfordul, főként a félgömbös testű tálak esetében figyelhető meg, míg a legtöbb behúzott peremű tál kónikus testű és a késői telepek leletanyagában fordul elő.³⁰

5.2. Lassúkorongolt edények

A késő szarmata edénművesség sajátos csoportját alkotják a lassúkorongolt vagy más néven kézikorongolt edények. Készítésükkor általában két vagy három adalékanyag keverékét alkalmazták. Fő soványítóanyaguk a csillámos kőzet és a kavics, valamint adalékanyagként előfordulhat homok, samott és kerámiasalak is.³¹ A formakincs a gyorskorongolt edényekhez képest jóval szerényebb, a leggyakoribb edénytípusok a főzőfazekak és a bográcsok.³²

A kiskundorozsma–vöröshomok-dűlői lassúkorongolt leletanyagban kivétel nélkül fazéktöredékek vannak: egy perem és három oldaltöredék [8. tábla 5–7; Kat. 23–25; 9. tábla 1; Kat. 15]. Szemrevételezés alapján soványításra kevés csillámos anyagot, zúzott kavicsot és samottot alkalmaztak, ezek mennyisége darabonként eltérő. Az edények vörösesbarna, barna színűek, fekete foltosak, ami arra utal, hogy oxidációs égetéssel készültek, enyhe felületi redukcióval. Teljes profilú edény nem ismert a leletanyagból, az egyetlen peremtöredék vízszintesen levágott, enyhén kihajló, átmérője 19 cm, amely az általános méretű lassúkorongolt fazekak közé sorolható [9. tábla 1; Kat. 15]. Az ilyen technikával készített edények díszítése változatos, jellegzetes a bekarcolt hullám- és egyenes vonalkötegek, valamint a különböző benyomkodott minták alkalmazása.³³ A kiskundorozsmai fazéktöredéket a perem alatt nyolc vonalból álló párhuzamos vonalköteggel, alatta rézsútos irányban sűrűn egymás mellé benyomkodott motívummal látták el [9. tábla 1; Kat. 15]. A két mintasort ugyanazzal a fésűs eszközzel alakíthatták ki. Ez egy népszerű díszítési kombináció, pontos párhuzama a lelőhely közvetlen közelében Kiskundorozsma–Kistemplomtanyán található meg.³⁴

²⁸ VADAY 1985, 29; VADAY 1989, 134.

²⁹ RÓZSA 2000, 88–89.

³⁰ SÓSKUTI 2010, 172; BENEDEK–PÓPITY–SÓSKUTI 2010, 157–158.

³¹ WALTER–FINTOR–SKULTÉTI 2018, 137.

³² VADAY 1984.

³³ WALTER 2017, 36.

³⁴ VÖRÖS 1988, 13–14, 2. kép

távolabbról Szőreg–Homokbánya,³⁵ Földeák,³⁶ Nagymágocs–Paptanya,³⁷ Óföldeák–Ürmös³⁸ és Temesvár/Timişoara–Freidorf (Románia)³⁹ lelőhelyekről ismert. A szarmata kutatás a lasúkorongolt edények megjelenését a kerámiafajta első összefoglaló munkája óta⁴⁰ egységesen a 4. század végétől keltezi, a telepanyagokban megjelenő késő szarmata (késő császárkor-hun) kori lelettipusok és importtárgyak együttes előfordulására támaszkodva.⁴¹

5.3. Kézzel formált edények

A kézzel formált kerámia a legkorábbi időszakról kezdve nyomon követhető a szarmata edénművességben. Ebből a kerámiafajtából főként fazekakat, fedőket és ritkábban tálakat készítettek kezdetleges technikai eljárással.⁴² Soványításra homokot, kavicsot és samottot, esetleg pelyvát használtak. Az edényeket egyetlen hőmérsékleten égették ki, ezért felületük gyakran foltos, repedezett.⁴³ Az így készült edényeket valószínűsíthetően minden településen helyben állíthatták elő, mindennapi használat céljából.⁴⁴

A kiskundorozsmai kézzel formált kerámiaanyagot három fazéktöredék [7. tábla 4; Kat. 31; 9. tábla 2–3; Kat. 21–22], egy fedőtöredék [9. tábla 4; Kat. 17] és egy edény oldaltöredéke képviseli [8. tábla 4; Kat. 4]. Az edényeket apróra zúzott vagy durvára tört kavicssal, valamint samottal soványították. Ez utóbbi adalékanyag nagy szemcseméretű (5–10 mm), oxidált égetésű kerámia-töredékekből áll. Megfigyelhető, hogy a soványítóanyagok szemcséi az edények felületén repedésekkel körülvéve gyakran kiütköznek. Ennek oka az egyetlen hőfokon történő égetés, melynek során az agyag a gyors vízvesztés miatt összehúzódik [9. tábla 2, 4; Kat. 2, 4]. Mindegyik töredék alapvetően barnára vagy vörösre égett, fekete foltos, ami főzőedényként való használatukra vagy másodlagos égetésre utalhat. A leletanyagban két olyan kézzel formált főzőfazék töredéke található, melyeknek egykori formáját meg lehetett határozni [9. tábla 2–3; Kat. 21–22]. Mindkét edény szűk szájú, enyhén öblösödő, tojásdad alakú fazekakhoz tartozik, amely egy általánosan elterjedt típus a szarmata korban.

A kézzel formált kerámia csoportjához tartozik a telepanyag egyetlen fedőtöredéke, amely egy nagyméretű, 26 cm peremátmérőjű darab, csonkakúpos vagy kónikus testű típusba sorolható [9. tábla 4; Kat. 17]. Párhuzamai az egész Alföld területén fellelhetők, a vöröshomok-dűlői lelőhely közvetlen közeléből Kiskundorozsma–Nagyszék⁴⁵ és Szeged–Kiskundorozsma–Tóth János dombja⁴⁶ szarmata telepek anyagában találhatóak meg. A késő szarmata telepeken általános tendenciaként megfigyelhető, hogy a kézzel formált kerámia

³⁵ MFM Irsz. 2002.22.4.

³⁶ PÁRDUZ 1941, XXXIII. tábla 10.

³⁷ KJM Irsz. 2014.4.539.

³⁸ MFM Irsz. 2010.28.5525.

³⁹ MARE et al. 2011, 171, Pl. XXXI. 28, 178, Pl. XXXVIII. 4.

⁴⁰ VADAY 1984.

⁴¹ A kerámiafajta keltezéséről lásd bővebben WALTER 2017, 42–44.

⁴² SÓSKUTI 2010, 175.

⁴³ VÖRÖS 1992, 20.

⁴⁴ H. VADAY–VÖRÖS 1977, 104; VÖRÖS 1992, 20; SÓSKUTI 2010, 175.

⁴⁵ PINTYE–SÓSKUTI–SZ. WILHELM 2004, 218, 1. kép 5.

⁴⁶ BALOGH–LÖRINCZY 2010, 32, 59. kép 7.

aránya csökken a többi kerámiatípushoz képest.⁴⁷ Ez kimutatható a kiskundorozsmai leletanyagban is, azonban szem előtt kell tartani, hogy a település nem teljesen feltárt.

5.4. Egyéb leletek: orsókarika, patics

A szarmata falvakban a nők mindennapi tevékenységének részét képezte a szövés-fonás. A textilmunka nyoma a kiskundorozsmai leletanyagban is megőrződött egy szürke, gyorskorongolt edény aljából kialakított orsókarika formájában [5. tábla 1; Kat. 29]. Az orsókarikák, orsógombok a kézi orsók részei, a fonás-szövés elengedhetetlen kellékei. A szarmata orsók régészeti adatok alapján valószínűsíthetően 20–35 cm hosszúak lehettek.⁴⁸ Fából készültek, egyik végükben szálvezető horog, másik végükön agyagkorong (orsókarika/orsógomb) volt. Ez utóbbi a funkció szempontjából fontos elem, mivel az orsón lévő nehezék lendítősúlyként szolgált, segítette az orsó pörgését, ezáltal növelte az eszköz forgásának sebességét. Minél nagyobb volt a röpsúly tömege, annál gyorsabban forgott az orsó.⁴⁹ A kiskundorozsmai orsókarika furata 1 cm, magassága 1,5 cm és átmérője 6,8 cm, méretadatait tekintve megfelel a korszak példányainak. A szarmata településeken általánosak a másodlagosan megmunkált, edényekből kialakított orsókarikák. Hasonló eszközök széles körben elterjedtek, ismertek például Tápé–Szentégláégető,⁵⁰ Tázlár–Templomhegy⁵¹ és Nagymágocs–Paptanya telepekről.⁵²

A leletanyagban egy vörösre égett tapasztástöredék is volt, amely a teleprészlet DNY-i sarkában feltárt földbemélyített épület maradványaként értelmezhető [5. tábla 2; Kat. 19]. Az ásatásvezető megjegyzése szerint az objektum felszínén több tapasztásdarabot szántottak szét,⁵³ közülük csak egy darab került a múzeumba. Elképzelhető, hogy a kiskundorozsmai településen egy sárral tapasztott, felmenő falú házzal kell számolnunk, amely gerendavázzal vagy oromfallal rendelkezhetett. Ez esetben, a régészeti és néprajzi párhuzamokat felhasználva, az épület fala földbeszúrt karók közötti vízszintes sövényfonású, agyaggal tapasztott lehetett. Ez a faltípus a legismertebb és legelterjedtebb a szarmata telepeken, ezért szűkebb keltezésre nem alkalmas.

6. Összegzés: a településrészlet keltezése

1960-ban Kiskundorozsma–Vöröshomok-dűlő feltárása során egy szarmata kori teleprészlet került napvilágra. A településobjektumokat egy földbemélyített épületrészlet, egy tűzhely és 5 tároló- és szemetesgödör képviselte. A leletanyag döntő hányadát szarmata edények töredékei alkották, melyek segítettek a településrészlet kronológiai helyzetének meghatározásában. A keltezés során egy-egy jellegzetes kerámiatöredék szolgált támpontként, így a fekete, fényezett, besímított kétfülű korsó vagy a fekete, polírozott hombár, melyek jellegzetes késő szarmata (késő császárkor-hun) kori darabok. Ezt a keltezést megerősíti a lassúkorongon

⁴⁷ KÓHEGYI–VÖRÖS 1992, 108; VÖRÖS 1992, 20; RÓZSA 2000, 92.

⁴⁸ PÓPITY 2015, 100; WALTER 2020, 146.

⁴⁹ PÓPITY 2015, 99–100.

⁵⁰ VÖRÖS 1992, I. tábla 3, VII. tábla 2, 8.

⁵¹ TJM ltsz. 2007.2.26.

⁵² KJM ltsz. 2014.4.117; 2014.4.954; 2014.4.956; 2014.4.1401; 2014.4.1612; 2014.4.1631.

⁵³ BÁLINT 1963, 92.

formált kerámia megjelenése is. A kiskundorozsmai telep életének ideje így a késő szarmata korra tehető, a 4. század végétől az 5. század közepéig keltezhető. A leletanyag párhuzamait a hasonló időszakra datálható dél-alföldi telepeken találjuk meg.

IRODALOM

- BALOGH–LÖRINCZY 2010 = Balogh Cs. – Lőrinczy G.: Régészeti lelőhelyek és leletek egy gázszállító vezeték Csongrád megyei szakaszán, Pusztaszertől Algyőig. In: *Pusztaszertől Algyőig*. Szerk.: Lőrinczy G. [MFMÉ–MonArch II.] Szeged 2010, 9–147.
- BÁLINT 1963 = Bálint A.: Kiskundorozsma–Vöröshomok dűlői leletek. *MFMÉ* 1963 (1963), 91–100.
- BENEDEK–PÓPITY–SÓSKUTI 2017 = Benedek A. – Pópity D. – Sóskuti K.: Késő szarmata telep-részlet a Makót elkerülő út területéről (M43, 29. lelőhely). In: *Út(on) a kultúrák földjén. Az M43-as autópálya Szeged–országhatár közötti szakasz régészeti feltárásai és a hozzá kapcsolódó vizsgálatok*. Szerk.: T. Gábor Sz. – Czukor P. Szeged 2017, 151–174.
- HAJDÚ et al. 1997 = Hajdú Zs. – M. Nepper I. – Sz. Máthé M. – Raczy P. – Kriveczky B. – Csányi M. – Tárnoki J.: Polgár–Kengyel-köz szarmata település a III-IV. századból. In: *Utak a múltba. Az M3-as autópálya régészeti leletmentései*. Szerk.: Raczy P. – Kovács T. – Anders A. Budapest 1997, 106–109.
- KÖHEGYI–VÖRÖS 1992 = Köhegyi M. – Vörös G.: 3–4. századi temető és 4–5. századi település Szeged–Algyőn. *MFMÉ* 1989/90–1 (1992), 63–116.
- KULCSÁR–MÉRAI 2011 = Kulcsár, V. – Mérai, D.: Roman or Barbarian? Provincial Models in a Sarmatian Pottery Center on the Danube Frontier. In: *The Roman Empire and Beyond: Archaeological and Historical Research on the Romans and Native Cultures in Central Europe*. Eds.: De Sena, E. C. – Dobrzanska, H. [BAR International Series 2236] Oxford 2011, 61–80.
- MARE et al. = Mare, M. – Tănase, D. – Draşovean, F. – Susi, el G. – Gál, S. Sz.: *Timișoara–Freidorf. Cercetările arheologice preventive din anul 2006*. Cluj-Napoca 2011.
- PÁRDU CZ 1939 = Párducz M.: Római kori telep Makó mellett. *Dolg* 15 (1939), 133–145.
- PÁRDU CZ 1941a = Párducz M.: A szarmatakor emlékei Magyarországon I. [ArchHung 25.] Budapest 1941.
- PÁRDU CZ 1941b = Párducz M.: Szarmata kori telep és temető Földeákon. *Dolg* 17 (1941), 90–107.
- PÁRDU CZ 1959 = Párducz M.: Archäologische Beiträge zur Geschichte der Hunnenzeit in Ungarn. *ActaArchHung* 11 (1959), 309–398.
- PINTYE–SÓSKUTI–SZ. WILHELM 2004 = Pintye G. – Sóskuti K. – Sz. Wilhelm G.: A kiskundorozsma–nagyszéki szarmata település legkésőbbi fázisa (Előzetes jelentés). *MKCsM* 2003 (2004), 215–234.
- PÓPITY 2015 = Pópity D.: Horogra akadva – Egy új típusú kézi orsó felfedezése az alföldi szarmatáknál. In: *Hadak útján XXIV. A népvándorlások fiatal kutatóinak XXIV. konferenciája. Esztergom, 2014. november 4–6. 1. kötet*. Szerk.: Balogh Cs. – Major B. Budapest–Esztergom 2015, 97–118.
- RÓZSA 2000 = Rózsa Z.: Késő szarmata telep-részlet Orosháza északi határában. In: *Hadak útján. A népvándorlások fiatal kutatóinak konferenciája 10*. Szerk.: Bende L. – Lőrinczy G. – Szalontai Cs. Szeged 2000, 79–124.

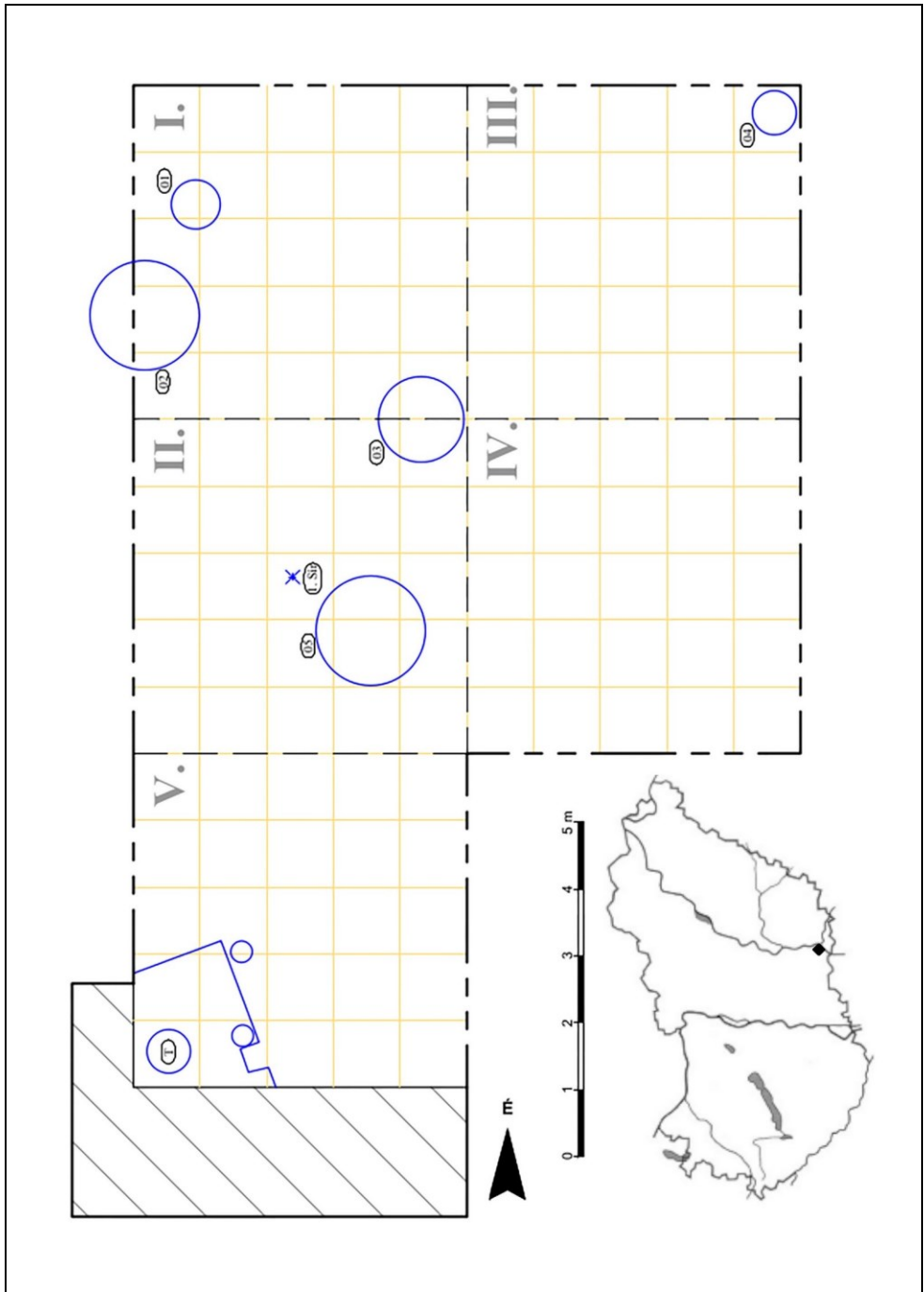
- SÓSKUTI 2010 = Sóskuti K.: Szarmata településleletek egy gázszállító vezeték Csongrád megyei szakaszáról, Pusztaszertől Algyőig. In: *Pusztaszertől Algyőig. Régészeti lelőhelyek és leletek egy gázvezeték nyomvonalának Csongrád megyei szakaszán.* [MFMÉ–MonumArch II.] Szerk.: Lőrinczy G. Szeged 2010, 171–193.
- SZALONTAI–TÓTH 2000 = Szalontai Cs. – Tóth K.: Előzetes jelentés a Szeged–Kiskundorozsma határában végzett szarmata kori település- és temetőfeltárásról. In: *Hadak útján. A népvándorlás kor fiatal kutatóinak 10. konferenciája.* Szerk.: Bende L. – Lőrinczy G. – Szalontai Cs. Szeged 2000, 59–78.
- SZALONTAI–TÓTH 2003 = Szalontai Cs. – Tóth K.: Szeged–Kiskundorozsma-Nagyszék II. (26/72. M5 Nr. 34. lelőhely). In: *Úton – útfélen. Múzeumi kutatások az M5 autópálya nyomvonalán.* Szerk.: Szalontai Cs. Szeged 2003, 69–81.
- H. VADAY–VÖRÖS 1977 = H. Vaday A. – Vörös I.: Szarmata telep Bánhalma határában. *ArchÉrt* 104 (1977), 98–105.
- H. VADAY 1984 = H. Vaday A.: Késő szarmata agyagbográcscok az Alföldön. *MFMÉ* 1980–81/1 (1984), 31–42.
- H. VADAY 1985 = H. Vaday A.: A bagi lelet. Újabb adat a későszarmata besimított kerámia kérdéséhez. *ArchÉrt* 112 (1985), 25–36.
- H. VADAY 1989 = H. Vaday, A.: *Die sarmatischen Denkmäler des Komitats Szolnok.* [Antaeus 17–18.] Budapest 1989.
- VADAY 1996 = Vaday, A.: Roman Period Barbarian settlement at the site of Gyoma 133. In: Vaday, A. – Bartosiewicz, L. – Berecz, K. – Choyke, A. M. – Medzihradzsky, Zs. – Pusztas, S. – Székely, B. – Vicze, M. – Vida, T.: *Cultural and Landscape Changes in South-East Hungary II. Prehistoric, Roman Barbarian and Late Avar Settlement at Gyoma 133. (Békés County Microregion).* Ed.: Bökönyi, S. [Archaeologia 2.] Budapest 1996, 51–305.
- VÖRÖS 1988 = Vörös G.: Késő szarmata edénylelet Kiskundorozsma–Kistemplomtanya lelőhelyről. *MFMÉ* 1987/1 (1988), 11–23.
- VÖRÖS 1992 = Vörös G.: Késő szarmata falu emlékei Tápé–Szentégláégető lelőhelyről. *MFMÉ* 1991–92/1 (1992), 11–30.
- WALTER 2017 = Walter D.: Sándorfalva–Eperjes késő szarmata település csillámos anyaggal soványított kerámiaanyagának elemzése. *AUSZ Acta Iuvenum* 3 (2017), 33–59.
- WALTER–FINTOR–SKULTÉTI 2018 = Walter D. – Fintor K. – Skultéti Á.: A sándorfalva–eperjesi késő szarmata kavicsos-csillámos kerámia soványítóanyagának előzetes petrográfiai vizsgálata. *MFMÉ Új folyam* 4 (2018), 133–157.
- WALTER 2020 = Walter D.: Előzetes beszámoló a Csanádpalota–Országhatár M43 56. lelőhelyen végzett szarmata temető feltárájáról. In: *Párduc III. Konferencia Párducz Mihály (1908-1974) emlékére.* Szerk.: Istvánovits E. – Kulesár V. [Monográfiák a Szegedi Tudományegyetem Régészeti Tanszékéről 8.] Szeged–Nyíregyháza 2020, 135–152.
- Sz. WILHELM 2017 = Sz. Wilhelm G.: Késő szarmata kori településrészlet Makó–Mikócsa-dűlő (M43 31.) lelőhelyén. In: *Út(on) a kultúrák földjén. Az M43-as autópálya Szeged–országhatár közötti szakasz régészeti feltárási és a hozzá kapcsolódó vizsgálatok.* Szerk.: T. Gábor Sz. – Czukor P. Szeged 2017, 257–324.

DOROTTYA WALTER

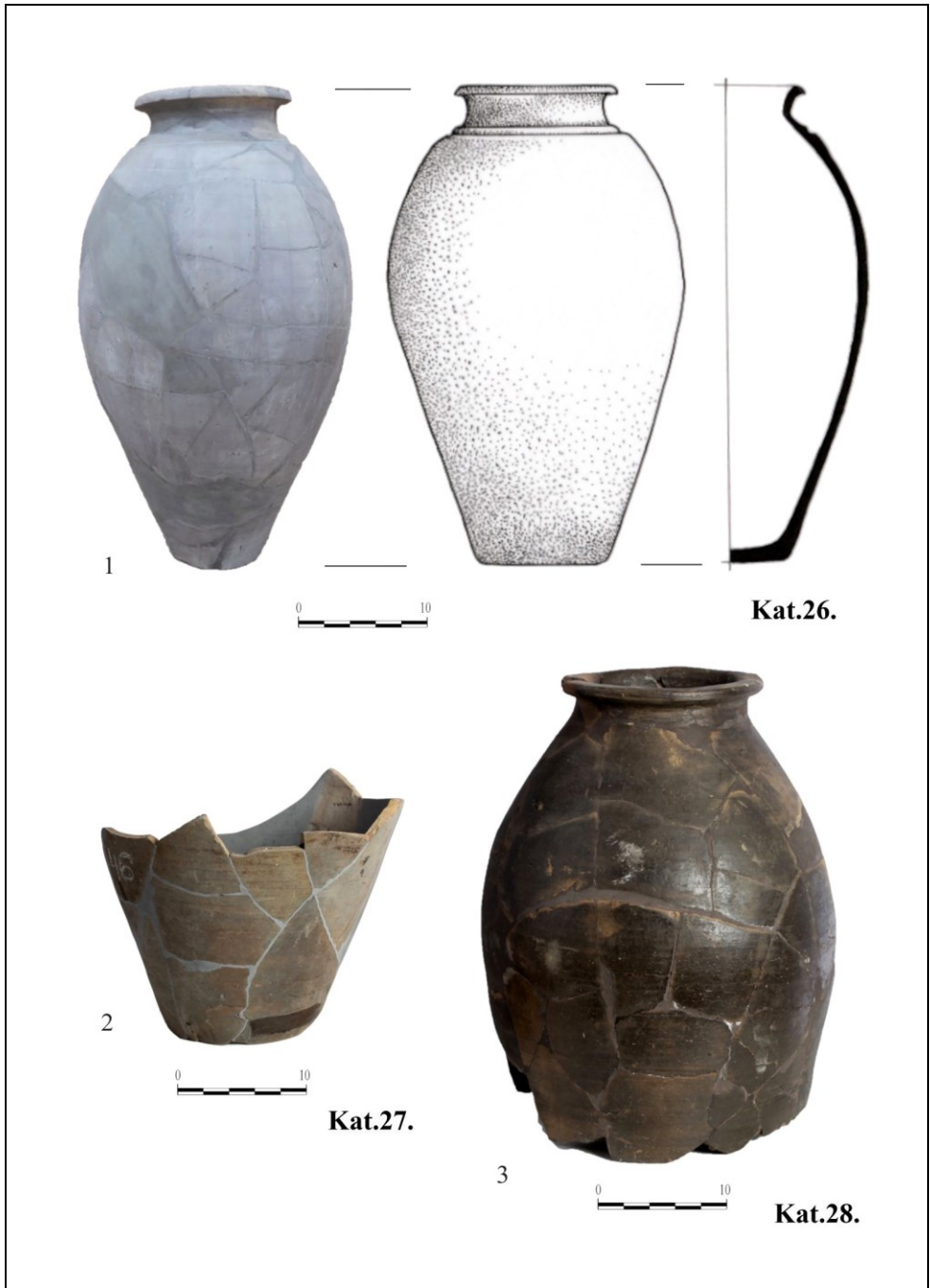
A Late Sarmatian settlement part at the Kiskundorozsma–Vöröshomok-dűlő site

The Late Sarmatian Age site presented in the study is located southwest of the town of Kiskundorozsma, in Csongrád-Csanád County, on the southern part of the Great Hungarian Plain. In January of 1960, there was a rescue excavation in Kiskundorozsma–Vöröshomok-dűlő carried out by the Móra Ferenc Museum of Szeged and led by Alajos Bálint. Excavations covered a 125 sq.m large territory. During the seven days of fieldwork, a grave from the Hungarian Conquest Period and a Late Sarmatian settlement part were found. Alajos Bálint published an article about the Conquest Period-grave and the Late Sarmatian features, but the complete settlement has not been published yet.

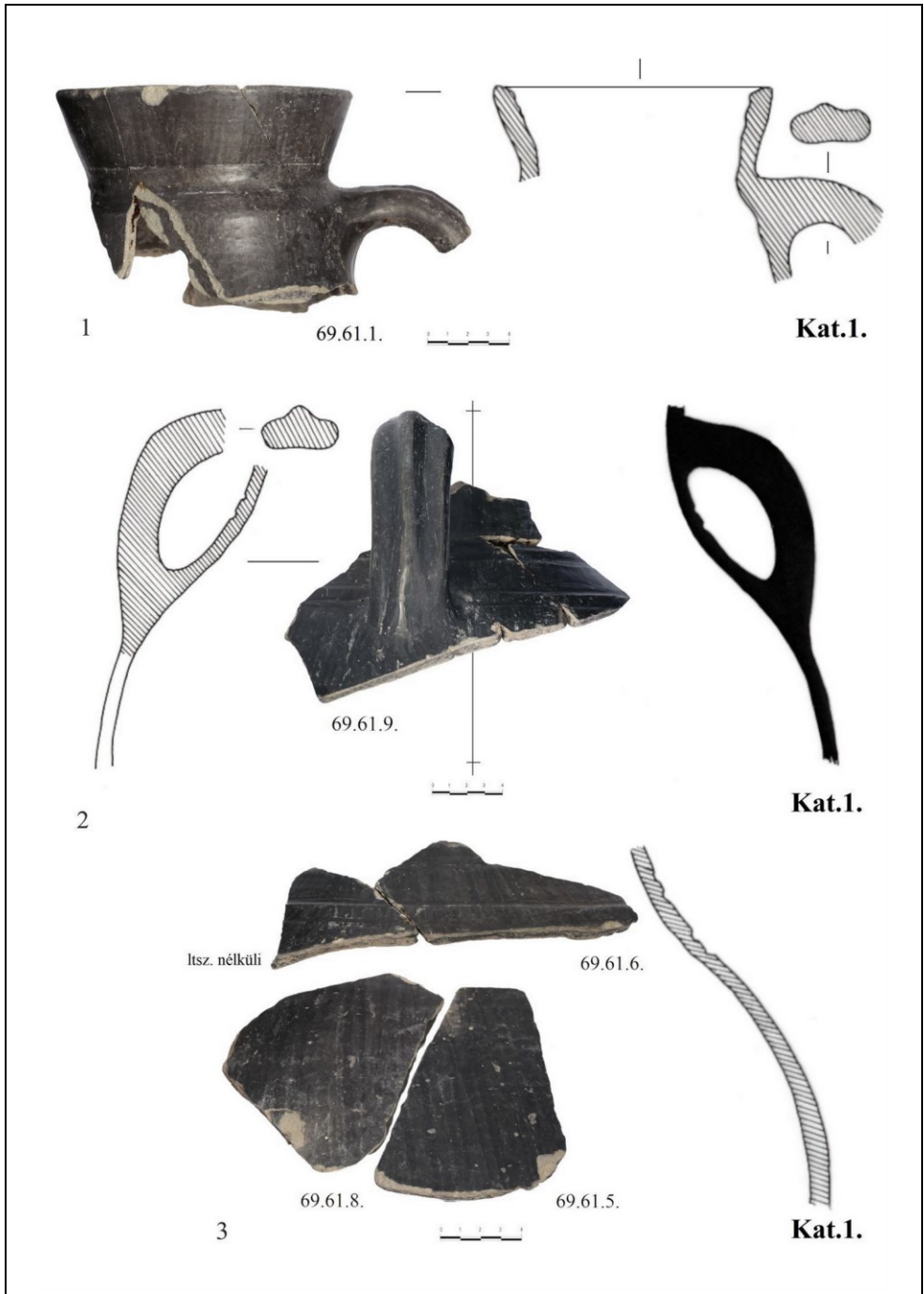
The study focuses on the Late Sarmatian settlement. At the settlement of Kiskundorozsma–Vöröshomok-dűlő a building, an oven, and five storage pits were discovered. Most of the finds were pottery fragments: a total of 38 pieces came to light, among them pieces of storage vessels, jugs, bowls, and pots. Most of them were wheel-made, some belonged to pots made on the slow wheel or by hand. Sand, grits, and mica were used as a tempering material. Most of the finds are characteristic Late Sarmatian types (storage vessels, jugs, and slow wheel pots), according to this, the settlement can be dated to the period between the end of the 4th and the beginning of the 5th century.

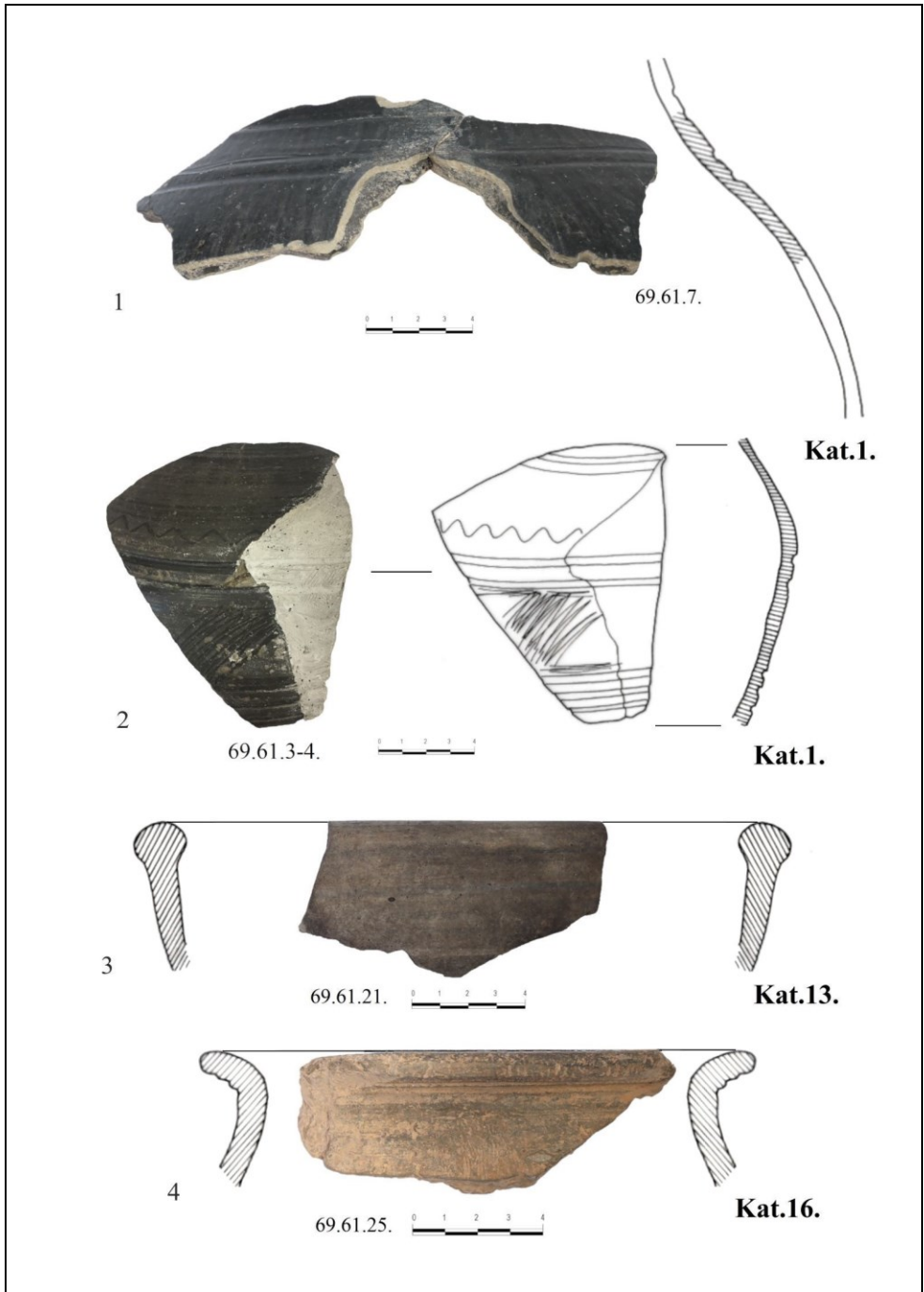
1. tábla: Kiskundorozsma–Vöröshomok-dűlő szarmata kori településrészletének felszíni összesítő térképe (MFM Rég. Ad. 160-1976)

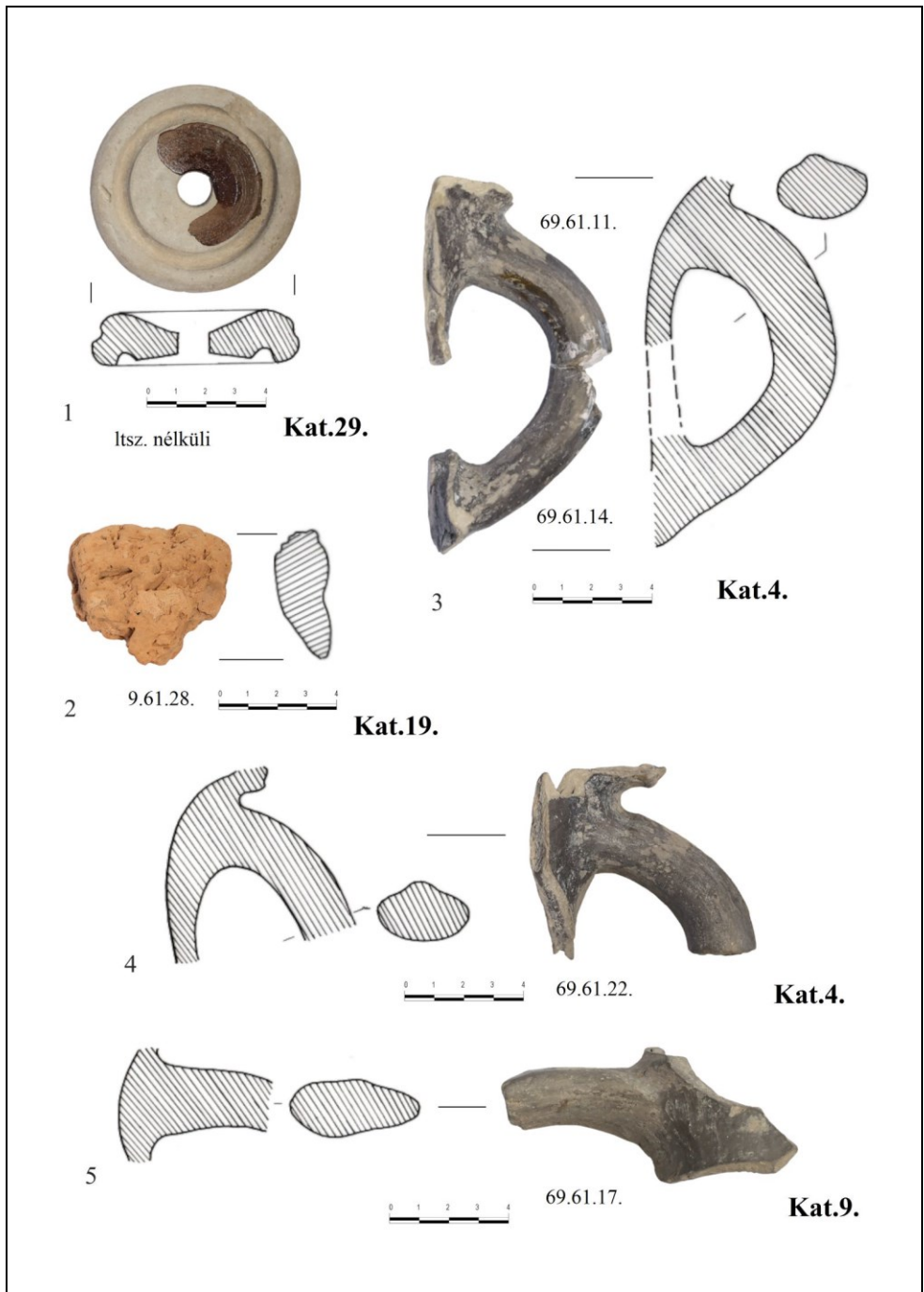
2. tábla: Gyorskorongolt hombárok
 (Fotó: Linczer-Katkó Izabella, rajz: Czabarka Zsuzsanna)

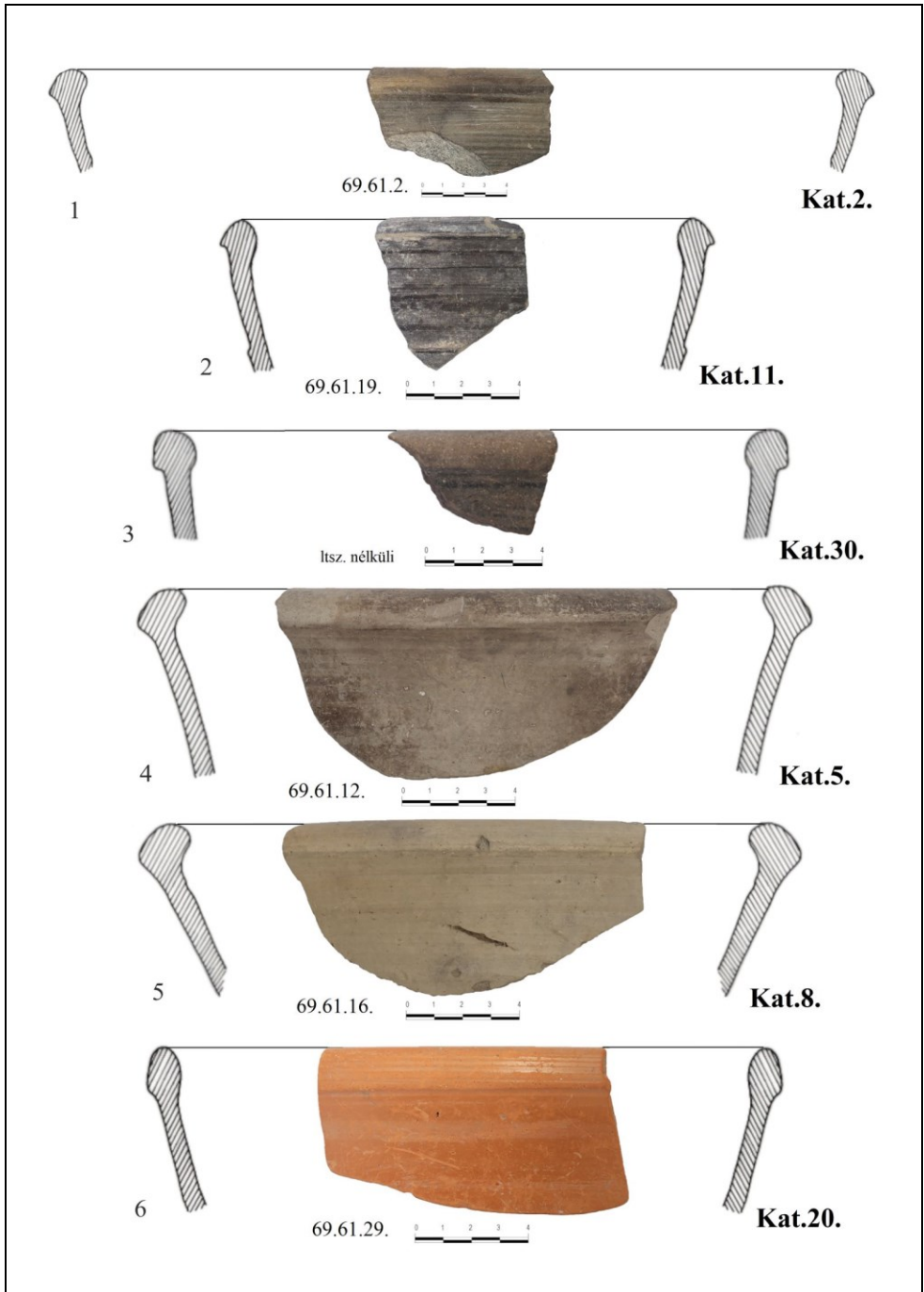
3. tábla: 1.: Kétfülű korsó peremtöredéke; 2.: Kétfülű korsó fültöredéke; 3.: Kétfülű korsó oldaltöredékei (Fotó: Linczer-Katko Izabella, rajz: Czabarka Zsuzsanna)

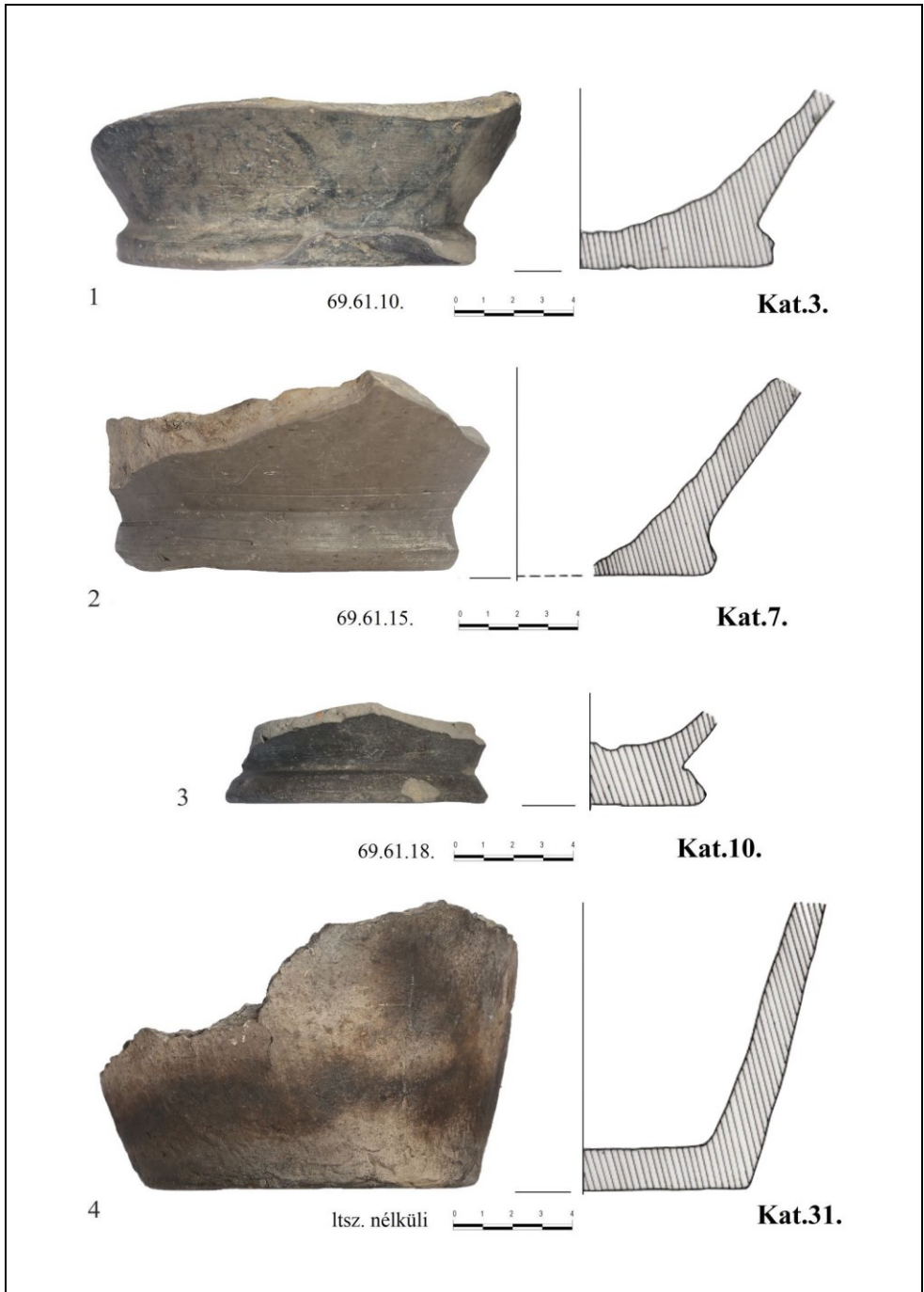
4. tábla: 1–2.: Kétfülű korsó oldaltörédékei; 3.: Tál peremtörédéke; 4.: Hombár peremtörédéke (Fotó: Linczer-Katkó Izabella, rajz: Czabarka Zsuzsanna)

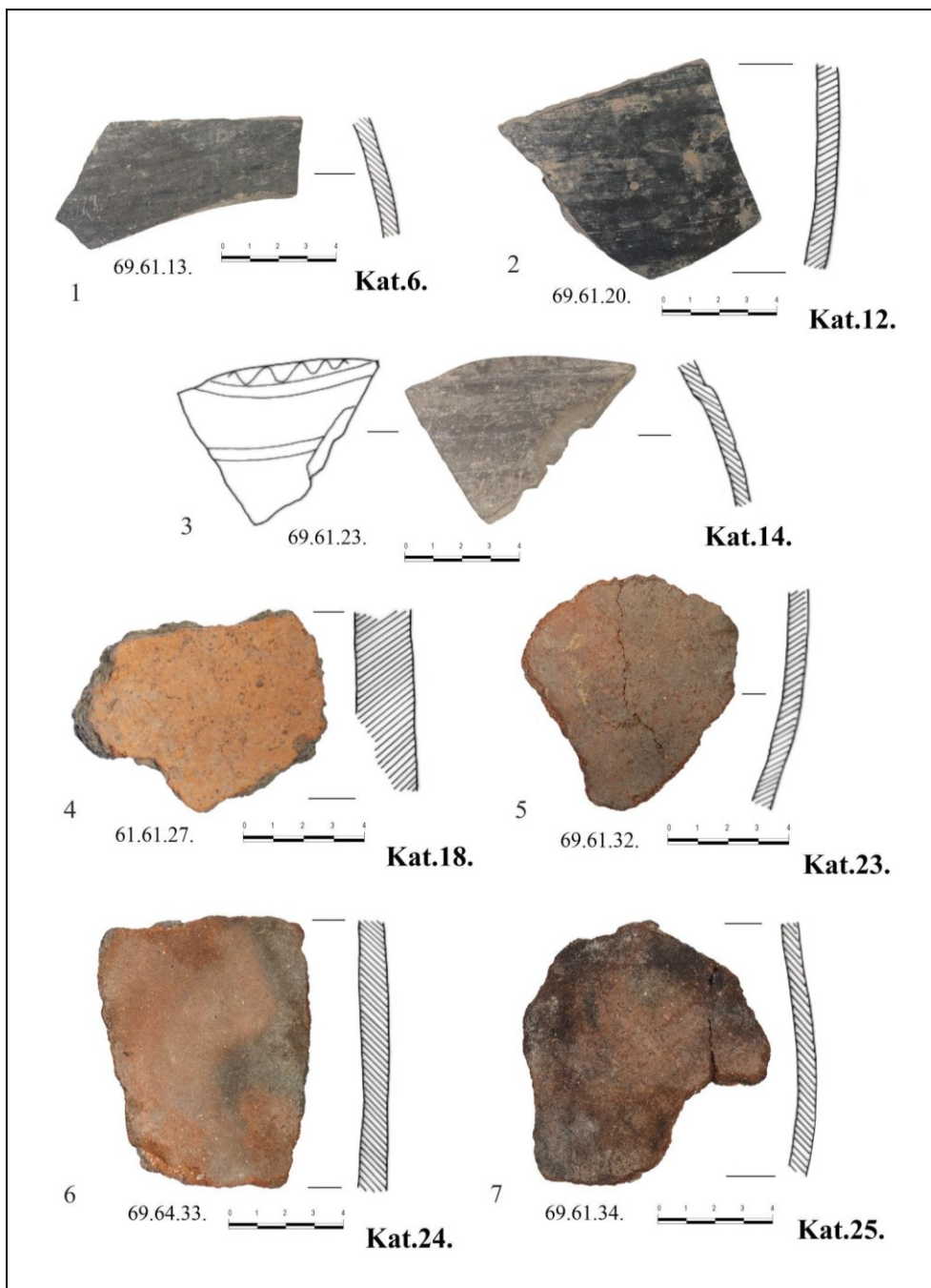
5. tábla: 1.: Orsókarika; 2.: Patics; 3–4.: Fültörödékek
(Fotó: Linczer-Katkó Izabella, rajz: Czabarka Zsuzsanna)

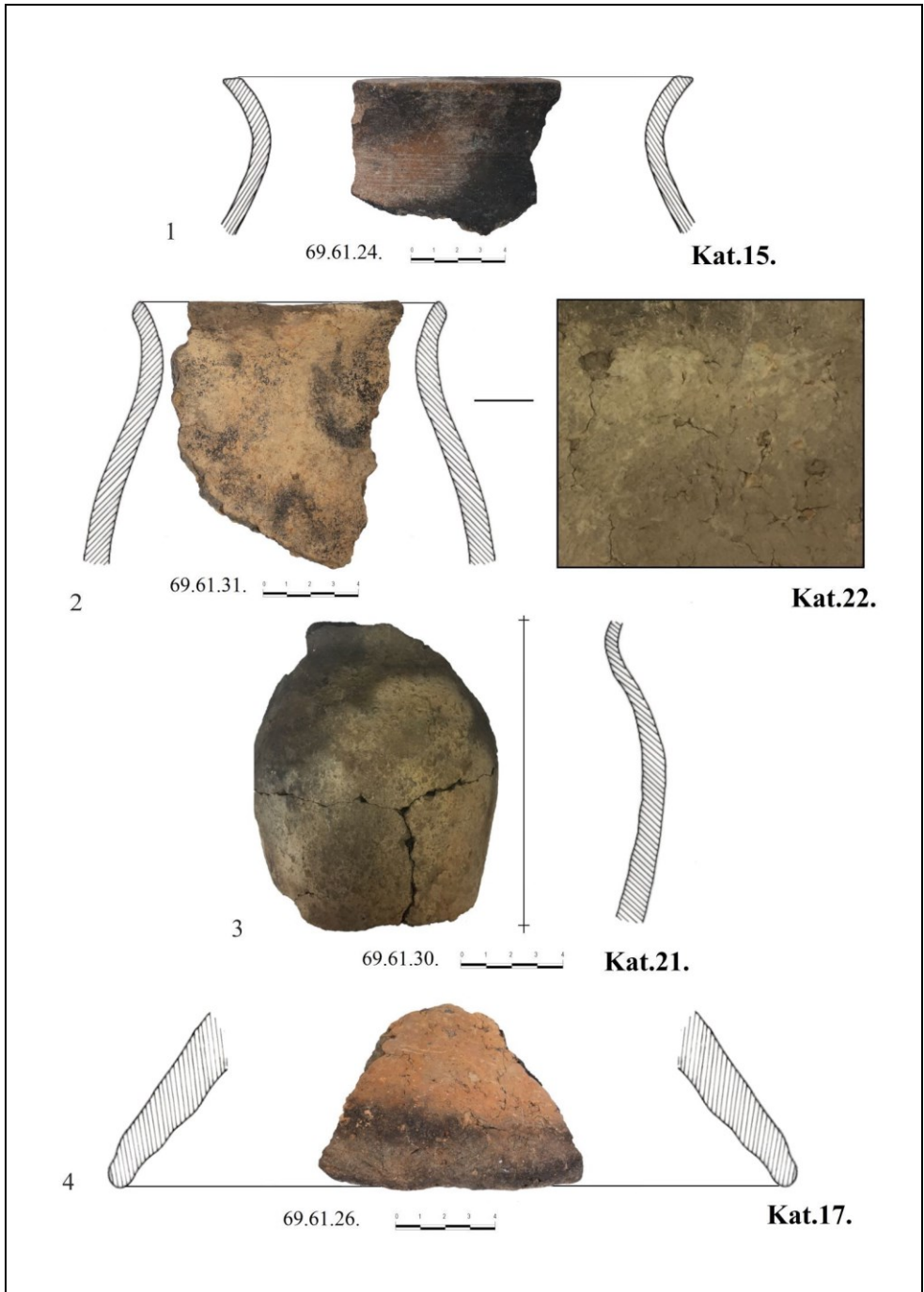
6. tábla: 1–6: Gyorskorongolt táltörödékek
(Fotó: Linczer-Katkó Izabella, rajz: Czabarka Zsuzsanna)

7. tábla: 1–3.: Gyorskorongolt edényaljak; 4.: Kézzel formált edényaljak
(Fotó: Linczer-Katkó Izabella, rajz: Czabarka Zsuzsanna)

8. tábla: 1–3.: Gyorskorongolt edények oldaltöredékei; 4.: Kézzel formált edények oldaltöredékei; 5–7.: Lassúkorongolt edények oldaltöredékei
(Fotó: Linczer-Katkó Izabella, rajz: Czabarka Zsuzsanna)

9. tábla: 1.: Lassúkorongolt fazéktöredék; 2–3.: Kézzel formált fazéktöredékek; 4.: Kézzel formált fedőtöredék (Fotó: Linczer-Katkó Izabella, rajz: Czabarka Zsuzsanna)